

چشم انداز صید و صیادی

نقاط ضعف و قوت تعاونی‌های صیادی

(قسمت سوم)

از: دفتر پژوهش‌های اجتماعی - اقتصادی

مؤسسه هماهنگی تعاونی‌های صیادی

الزامات ناشی از خودکفایی غذایی و بهبود وضع زندگی ساکنین حاشیه جنوبی کشور باعث شد که پس از انقلاب اسلامی، افزایش بهره‌برداری از دریا و افزایش بهره‌وری صیادان، اهمیت و جایگاه خاصی را در اهداف دولت کسب نماید و تلاش فراوانی برای آن مصروف گردد.

- ۱- تصدی‌گری شیلات.
- ۲- افزایش مشارکت مردم در تدارک شرایط توسعه صنعت شیلات و کاهش بار دولت در این زمینه.
- ۳- بهره‌برداری بهینه از منابع تولید، ذخایر و پتانسیل‌های شیلات و آبریان.
- ۴- ایجاد بستر مناسب جهت اجرای صحیح سیاست آزادی و خصوصی‌سازی دولت. بمنظور تحقق هدف و سیاست‌های فوق علاوه بر فراهم آوری تمهیدات لازم رفع موانع و تنگناهای موجود ضروری است که امید می‌رود در برنامه دوم ملحوظ گردد.

نقاط قوت:

- وجود منابع و ذخایر غنی آبی و تعدد و تنوع آن در آب‌های شمال و جنوب و آبرگیرهای داخلی کشور و وسعت قابل توجه سواحل.
- وجود امکانات بالفعل و بالقوه در زیر

- هدف کلی در طول برنامه توسعه، گسترش و تقویت تعاونی‌های صیادی است بطوریکه اجرای مناسب سیاست‌های زیر در جهت هدف‌های (کمی و کیفی) برنامه فراهم آید:
- ۱- رشد سرمایه‌گذاری بخش غیر دولتی.
- ۲- کاهش حضور دولت در فعالیتهای

بدون شک یکی از هدف‌های اساسی برنامه دوم رشد تولید، افزایش بازدهی نیروی کار، تأمین زمینه‌های مشارکت فعالانه مردم در جریان برنامه‌ها و ... می‌باشد. برای تعاونی‌های صیادی یک هدف کلی می‌توان ترسیم و پیشنهاد نمود:

بخش شیلات و آبریزان و همچنین وجود زمینه‌های مناسب در جهت رشد سرمایه‌گذاری در امور صید و صنایع تبدیلی و تکمیلی. وجود استعدادها و زمینه‌های فرهنگی مناسب در جهت گسترش همکاری و تعاون و مشارکت مردم در امر توسعه. حضور تعاونیهای صیادی در کلیه مناطق صیادی کشور. - برخورداری تعاونیها از پتانسیلهای لازم جهت عهده‌دار شدن بسیاری از وظایف تصدی‌گری شیلات.

نقاط ضعف:

- عدم تحقیقات کاربردی در زمینه ذخایر، شیوه‌های مناسب صید، تکنولوژی صید و ... - کم‌رنگ بودن سیاستهای حمایتی از شکل صیادان در قالب تعاونیها. - تعدد مراجع تصمیم‌گیری در عرصه‌های مختلف فعالیتهای صید و صیادی. - کمبود شدید تأسیسات زیربنایی و صنایع مولد ادوات و ابزارهای صید از یکسو و وابستگی شدید کشور در تأمین نهادهای صیادی به خارج از کشور. - ضعف بنیه مالی صیادان و کمبود اعتبارات و تسهیلات برای گسترش تعاونیها. - پابرجا بودن عوامل و پیوندهای وابستگی به دولت در تعاونیهای صیادی و خارج از آن. - ناکافی بودن مشارکت اعضای تعاونیها در هدایت، تقویت و توسعه تعاونیها. - ضعیف بودن حضور صیادان غیر مالک در مسدیریت تعاونیها و در نتیجه استمرار برخوردهای محافظه‌کارانه در مدیریت تعاونیها و دلسردی صیادان خرده‌پا نسبت به تعاونی. - پایین بودن سطح سواد در مدیریت تعاونیها و نازل بودن آگاهی آنها نسبت به روشهای مناسب مدیریت و فقدان ضوابط قوی جهت احراز مشاغل مدیریتی تعاونیها. - ضعف سیستم نگهداری حساب درآمد و هزینه در تعاونیها.

- پایین بودن میزان سرمایه و دارایی تعاونیها (پایین بودن میزان مشارکت اعضاء در ایجاد سرمایه کافی). - پایین بودن میزان دارائیهای ثابت در کل دارائیها (ناچیز بودن سطح سرمایه‌گذاریهای ثابت و مولد. - اتکای شدید تعاونیها به اعتبارات بانکی جهت تأمین سرمایه در گردش مورد نیاز فعالیتها. - ناتوانی تعاونیها در رقابت با یزافها، سماکان و سایر واسطه‌ها. - ناتوانی و کم تحرکی تعاونیها در گسترش خدمات رفاهی بین اعضاء. - کم تحرکی تعاونیهای صیادی در تحویل‌گیری فعالیتهای تصدی‌گری از شیلات. - عدم حاکمیت نظام سازمانی مناسب در تعاونیها.

خصوصی سازی

شمای خصوصی سازی

۱- برداشت از سیاستهای دولت

کاهش بوروکراسی و بار مالی نظام اداری و اجرایی کشور. ایجاد زمینه‌های مشارکت مردم در انجام فعالیتها و برنامه‌ها.

۲- الزامات دولت

بهره‌برداری بهینه از منابع و امکانات و استفاده‌های بالقوه و بالفعل. تأمین اشتغال مولد و ایجاد بسترهای مناسب درآمد برای مردم. تأمین مایحتاج عمومی مردم. جلوگیری از هدر رفتن سرمایه‌های مادی و نیروی انسانی و استهلاک منابع و بالاخره تأمین عدالت اجتماعی و محرومیت زدایی....

۳- شرایط اساسی

ایجاد فضای فرهنگی مناسب در شناساندن استعدادها و ... وجود نیروی انسانی متخصص، ماهر،

کارآمد و مدیریت منابع انسانی و اقتصادی... انطباق وضعیت واحدهای اقتصادی با بهره‌برداران.

۴- مزایای نسبی تعاونی

قابلیت دارا بودن مدیریت منابع انسانی و منابع تولید. قابلیت انباشت سرمایه و بکارگیری منابع جدید در تولید. قدرت سازگاری تعاونیها با وضعیت اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی کشور.

۵- الگوسازی

مجموعه‌های صیادی زیربنای توسعه روستاهای صیادی. تعاونیهای مناطق. اتحادیه تعاونیهای مناطق. اتحادیه مرکزی.

الزامات خصوصی سازی:

همواره یکی از مباحثات اساسی در تدوین برنامه، واگذاری فعالیتهایی از مجموع وظایف دولت به مردم بوده است که دو هدف اساسی زیر را دنبال می‌نموده است. - کاهش بوروکراسی و بار مالی نظام اداری و اجرایی کشور. - ایجاد زمینه‌های مشارکت مردم در انجام فعالیتها و برنامه‌ها. هرچند که اعمال سیاستهای فوق بعلت عدم انسجام فکری و بسیج امکانات مادی و معنوی از سوی سیاست‌گزاران و برنامه‌ریزان و مدیران اجرایی تاکنون بطور چشمگیری تحقق نیافته است ولی در تدوین برنامه دوم پنجساله توسعه اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی از اولویت خاصی تحت عنوان «خصوصی سازی» برخوردار می‌باشد، بدیهی است که مکانیزم واگذاری فعالیتها به بخش خصوصی می‌بایست با تمهیدات خاصی به اجراء درآید. چرا که با واگذاری واحدهای اقتصادی که بعضاً جزو صنایع بزرگ و سرمایه بر هستند بطور ناگهانی و بدون فراهم‌آوری

سیاست کلی بر آن است که از دامنه فعالیت تعاونی‌های دامگستر کاسته شده و اعضای آنها به سمت تعاونی‌های کیلکا و یا پره هدایت شوند.

را در جهت تسریع و بهینه‌سازی روند خصوصی‌سازی بیان می‌دارد.

یکی از شرایط لازم ایجاد فضای فرهنگی مناسب در شناساندن استعدادها و امکانات بخش به مردم از طریق برقراری سیستم کارآمد اطلاع رسانی برای آگاهی مردم و ایجاد حق مساوی جهت تملک واحدهای اقتصادی و ... است.

شرط دیگر، در نظر گرفتن نیروی انسانی متخصص، ماهر، کارآمد و مدیریت منابع انسانی و اقتصادی است که شرط اساسی در بهره‌برداری بهینه از امکانات و استعدادها می‌باشد. تکیه بر منابع انسانی می‌تواند روند خصوصی‌سازی را با تحقق الزامهایی که در روابط با دولت مطرح شد، جامه عمل بپوشد، مدیریت صحیح بر منابع انسانی مستلزم شناخت فرهنگ، نیازها، علائق، تواناییها مهارتها و دانش علمی و نیروهاست و الا صرف تکیه بر سرمایه بنا کردن خانه روی لایه‌ای از بستر شنی خواهد بود.

یکی دیگر از شرایط اساسی انطباق وضعیت واحدهای اقتصادی با بهره‌برداری می‌باشد.

همان‌طور که در صفحات پیش ذکر گردید قسمت اعظم نیروهای انسانی (صیادان)، ابزار و وسایل صیادی (شناورها و ...) و تولید (استحصال ماهی و سایر آبزیان و ...) متعلق به بخش غیر دولتی می‌باشد که سهم تعاونیها با درصد بالایی نشانگر نقش تعاونیها در عرصه فعالیتهای شیلاتی می‌باشد. بطورکلی اگر دو عامل اساسی سرمایه و نیروی انسانی متخصص و کارآمد را اساسی‌ترین عوامل در قبول تصدی خصوصی‌سازی و آزاد سازی فعالیتها بدانیم، با یک دید محققانه و با درک شرایط اجتماعی در حال حاضر تعاونیها بدلائل زیر الویت اول را در واگذاری احراز خواهند نمود.

- تعداد وسیعی از صیادان را در خود جای داده‌اند.

- از نظر دارا بودن امکانات و ملزومات صید در حد میانگین (صید خرد) می‌باشد.

منطقی و انسانی، توزیع در آمد میسر نمی‌گردد.

بررسی کوتاهی در روند شکل‌گیری تشکیلات دولتی در جامعه این امر را روشن می‌سازد که یکی از عوامل اساسی تمرکز قدرت، سرمایه، تورم تشکیلات سازمانی، ریشه در فرهنگ مدیران جامعه دارد که نوعی نگرش تمرکزگرایی داشته است، نمود عینی آن را می‌توان در ایلخان و شاه متجلی دید همین خصلت و نگرش ذاتی فرهنگی و اجتماعی یا وجود خارجی در جامعه نداشته و یا اگر هستند از نوع فرمایشی بوده و با بی‌مهریهای مسئولان ذریبط، جایگاه ارزشمند خود را در جامعه نداشته باشند. بنابر این روند خصوصی‌سازی بایستی با در نظر گرفتن این قبیل از واقعیتهای همراه باشد. ذیلاً شرایط لازم

شرایط، شوک جدی را بر روند فعالیتها وارد خواهد ساخت. از سوی دیگر دولت وظایفی در قبال مردم و جامعه دارد که در نظر نگرفتن آنها موجب بحرانها و تنشهای اجتماعی و اقتصادی خواهد شد از جمله:

- الزام دولت در بهره‌برداری بهینه از منابع و امکانات و استعدادهای بالقوه و بالفعل.

- تأمین مایحتاج عمومی مردم.

- تأمین اشتغال مولد و ایجاد بسترهای مناسب در آمد برای مردم.

- جلوگیری از هدر رفتن سرمایه‌های مادی و نیروی انسانی و استهلاک منابع و بالاخره تأمین عدالت اجتماعی و محرومیت زدایی ...

خاطر نشان می‌سازد که موضوع تأمین عدالت اجتماعی جز با داشتن الگوهای مناسب تولید، الگوهای مناسب توزیع، الگوهای

مجتمع صیادی زیربنای توسعه شیلات

طول نوار ساحلی جنوب کشور با وجود دو دریای پربرکت خلیج فارس و عمان باعث پیدایش مناطق و روستاهای ساحلی متعددی گردیده که طی سالیان دراز با توجه به شرایط اقلیمی از طریق دریا گذران زندگی نموده‌اند. فقدان کشاورزی در سطح وسیع و تکیه بر دریا برای تأمین نیازهای غذایی باعث رونق حرفه ماهیگیری شده است. بنابراین توجه به روستاها و مناطق صیادی براساس وجه غالب معیشت، زیربنای برنامه‌های توسعه اقتصادی می‌باشد. در حال حاضر علیرغم پیشرفت تکنولوژی تولید، نگهداری و عمل آوری و گسترش روز افزون دانش بشری در زمینه‌های شیلات و آبریان، ماهیگیران در اکثر روستاها با شیوه سنتی به صید اشتغال دارند، و همانگونه که قبلاً نیز اشاره گردید مشخصه برجسته آن بهره‌وری پایین نیروی کار و تولید سرانه بسیار پایین می‌باشد و چنانچه تدابیر هدفمندی از سوی مسئولین ذیربط اتخاذ نگردد سالهای آتی نیز همین شیوه و روال ادامه داشته باشد نه تنها تحولی در عرصه تولید آبریان ایجاد نخواهد گردید که به تدریج نیروی کار موجود در این بخش هم به سوی دیگر بخشها خواهد رفت هرچند در سالهای گذشته کارهای عمرانی چندی در روستاهای صیادی بعمل آمده ولی به دلیل عدم تبعیت از یک نظام جامع و هدفمند مبتنی بر داشتن یک برنامه از پیش تعیین شده اثر بخشی قابل چشمگیری را در بر نداشته است.

با عنایت به تجارب گذشته و فعالیت طولانی در عرصه صید و صیادی و همکاری تنگاتنگ با جامعه صیادی. مؤسسه هماهنگی تعاونیهای صیادی الگوی توسعه مناطق صیادی و صنعت ماهیگیری را بر محور مجتمعهای صیادی در روستاها مناطق صیادی پیشنهاد می‌نماید.

مجتمع صیادی:

تعریف: در الگو مجتمع صیادی به

تشکلهای تعاونی براحتی صورت خواهد گرفت انطباق و روند خصوصی و آزاد سازی با تعاونیها در شرایط فعلی می‌تواند علاوه بر تملک و راه‌اندازی واحدهایی که مورد واگذاری می‌باشند نسبت به انجام عملیات و برنامه‌های توسعه زیر بخش شیلات کارآمد و تضمین کننده باشند.

در نتیجه عمل به شرایط فوق الذکر کفه میزان را به نفع بهره‌برداران حقیقی (صیادان) متمایل خواهد کرد و با دادن فرصت به تعاونیها ضمن رشد مدیریت در جامعه صید و صیادی شرایط و زمینه‌های لازم برای طراحی و اجرای برنامه‌های توسعه در مناطق فراهم خواهد شد.

- توانایی بسیج نیروها و امکانات را دارا می‌باشد.

- دارای مدیریت منسجم و برخوردار از روحیه همکاری و مشارکت می‌باشد.

- اعمال سیاستهای دولت از طریق تعاونیها مطلوبتر و آسانتر صورت می‌گیرد.

- انباشت سرمایه و تجمع آن از طریق تعاونیها امکان پذیرتر است.

- و

با عنایت به مزیت‌های نسبی بالایی که تعاونیها در روند توسعه دارا می‌باشند و مدیریت منابع انسانی و مدیریت بر ذخایر از طریق آنان بسادگی امکان پذیر می‌باشد و همچنین امر نظارت و کنترل از طریق

حدود ۵/۸ درصد از صیادان جنوب کشور در نظام صید صنعتی بکار اشتغال دارند و با استفاده از ۲ درصد شناورها، ۲۳/۲ درصد از صید آبهای ملی و ۱۰۰ درصد صید از آبهای دور را بدست می آورند و دارای صید سرانه‌ای معادل ۳۰/۲ تن می باشند.

کمکهای اولیه
تولید نیروی الکتریکی جهت دهکده و منطقه
حمام، توالت، آسایشگاه، سالن اجتماعات
و آموزش، مکانهای تفریحی
مرکز مخابرات و ارتباطات

رئوس کلی توانایی‌ها، نقش و وظایف
یک مجتمع صیادی را می توان بشرح زیر
برشمرد:

- ۱- مدیریت منابع انسانی.
- ۲- مدیریت برصیدگاهها و منابع و ذخایر.
- ۳- مدیریت تأسیسات .
- ۴- ایجاد امنیت شغلی و حرفه‌ای (خرید و تولید و ...).
- ۵- انجام عملیات بیمه.

- ۶- سهولت ارائه آموزشهای فنی و حرفه‌ای.
- ۷- سهولت ارائه و عرضه خدمات رفاهی و بهداشتی.

- ۸- کاهش هزینه‌های تولید، بازاریابی و بازرگانی.

- ۹- کاهش نسبی فقر و امکان برنامه‌ریزی از طریق افزایش تولید، ایجاد تأسیسات و صنایع تکمیلی و تبدیلی و ... و مآلاً نیل به زدودن فقر اقتصادی و فرهنگی در درازمدت.

- ۱۰- ایجاد زمینه‌های مناسب فرهنگی بمنظور تشویق و ترغیب صیادان در جهت افزایش تولید و راندمان تولید.

و ...

نتیجه اینکه مجتمعهای صیادی بمثابة بستر توسعه صید و صیادی قادر، می باشند انجام وظایف برنامه‌های توسعه‌ای شیلاتی را بعهده داشته باشند. بنابراین لزوم هماهنگی بین مجتمعها ضرورتی خواهد بود تا از هدر رفتن سرمایه گذاریهای انجام شده جلوگیری شود و زمینه‌های توسعه و رشد فراهم آید.

بدین خاطر «ایجاد شرکت تعاونی» و «متعاقب آن» ایجاد اتحادیه شرکتهای تعاونی مناطق و «اتحادیه مرکزی» منطبق با موازین و قوانین تعاونی در کشور گامهای بعدی به موازات ایجاد مجتمعها خواهد بود.

۲- تعمیر و نگهداری

قسمت نگهداری تور

انبار قطعات یدکی

تخلیه ماهی

توزین ماهی

سالن شستشو و تفکیک ماهی

انبار نگهداری (سالن پیش سردکن)

۳- جمع آوری و نگهداری ماهی و

جابجایی

تونل انجماد

سردخانه

کارخانه یخسازی

کامیون سردخانه‌دار

تأسیسات ماهی خشک‌کنی

اتاقها و کوره‌های دودی کردن

بسته‌بندی و فیله و استیک

۴- عمل آوری و تبدیل

نمک سود کردن

انجماد

انبار جهت تولیدات عمل آوری شده

۵- بازرگانی و بازاریابی (فروش محصول)

سالن فروش

وسایل نقل و انتقال شامل: کامیون، وانت،

تراکتور، خودرو، یدک کش، کانتینرهایی با

قابلیت تحرک، قایقهای مخصوص حمل

۶- خدمات رسانی

فروشگاههای صیادی

سرویس خدمات پزشکی، داروخانه

مجموعه‌ای از امکانات و تأسیسات تولیدی و خدماتی و فرهنگی اطلاق می گردد که انجام عملیات مربوط به صید و جمع آوری، نگهداری و تبدیل و امور بازرگانی و بازاریابی محصولات را با مشارکت و همیاری فعالانه آحاد صیادی منطقه بعهده دارد.

مدیریت مجتمع:

هر مجتمع صیادی با دارا بودن امکانات و تأسیسات مورد لزوم که ایجاد و احداث آنها مستلزم سرمایه گذاری و انجام هزینه می باشد بعنوان جایگاهی اصلی برای فعالیت و تشکیل صیادان منطقه (تعاونیهای صیادی)، نقش اساسی را در هدایت و نظارت و کنترل بر امور صید و صیادی و مدیریت منابع و ذخایر بعهده خواهد داشت. مدیریت مجتمع منبث از آراء و نظرات صیادان می باشد که از بین خود هیأتی را به منظور اداره امور مجتمع، مدیریت صید و بازرگانی و بازاریابی محصولات صید شده و همچنین ارتباط با دستگاههای سیاستگذار؛ انتخاب می نمایند.

هر مجتمع متشکل از معدودی امکانات و تأسیسات می باشد که ذیلاً بصورت مجمل ذکر می گردد:

امکانات، تأسیسات و تسهیلات یک مجتمع صیادی

۱- تجهیزات و ساختمان

اسکله تخلیه بار (ثابت، شناور) موج شکن

ایستگاه سوخت رسانی

مخازن آب شیرین

کشنده‌ها (ثابت و سیار)

کارگاه مکانیکی

کارگاه تعمیر قایق